

Nr 12.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

Tredje lagutskottet har till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 60 i första kammaren av herr *Larsson, Nils Theodor, m. fl.*, och nr 73 i andra kammaren av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen ville för sin del besluta, att 4 § lagen den 1 december 1950 om gräns mot allmänt vattenområde skall erhålla följande ändrade lydelse:

»I Norrbottens och — — — i havet:

i *Norrbotten län* — — — *Seskarö*; samt

i *Kalmar län*

allt vatten — — — och *Äskeskär*,

Idöfjärden och — — — och *Bussan*,

allt vatten — — — *Lilla (Södra) Ljusklabb—Soen*,

allt vatten innanför linjen *Tjudö sydöstra udde—Träthällarnas huvudö—norra änden av den utanför Långgrund befintliga s. k. Norrsättningen—Norra Skälsändan (Runnö Rödskärs nordspets)—Stora Skorva—Lilla Skorva—Slobbsudden—Oxlenäs—Sandö nordspets—Taktö nordspets—Taktö ostspets—Eneskärs yttre både—Eneskärs sydöstra udde—Vällörumps nordöstra udde—Vällörumps sydspets—Stora Sillekroks ostspets—Gåsö ostspets*, samt

allt vatten — — — *Skäggenäslandets nordspets.*»

Ett genomförande av den föreslagna lagändringen skulle innebära en utvidgning av vad som enligt nyssnämnda lag utgör enskilt vatten. Ett vattenområde norr om *Runnö* i *Döderhults kommun*, vilket nu är allmänt vatten, skulle nämligen enligt förslaget hänföras till fastigheterna och därmed bli enskilt vatten.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för motionärernas hemställan, får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat utlåtanden av lantmäteristyrelsen, fiskeristyrelsen och länsstyrelsen i *Kalmar län*. Länsstyrelsen har med sitt utlåtande överlämnat dels yttranden av fiskeriintendenten i *Österhavets distrikt*, överlantmätaren och länets södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott jämte sällskapets fiskerikonsulent, dels protokoll fört vid sammanträde i ärendet den 5 mars

1953 inför länsstyrelsen. Dessutom har till utskottet överlämnats avskrift av protokoll, fört vid Runnö byalags sammanträde på Runnö fredagen den 18 juli 1952.

Gällande bestämmelser m. m.

I lagen den 1 december 1950 om gräns mot allmänt vattenområde anges vilka vattenområden som är att hänföra till fastigheterna och alltså är enskilt vatten. I 2 och 3 §§ finnes vissa generella regler härom — de s. k. strandvatten-, kilometer- och enklavreglerna. Enligt 4 § skall i Norrbottens och Kalmar län till fastigheterna hänföras även vissa särskilt angivna vattenområden i havet, bl. a. allt vatten innanför linjen Tjudö sydöstra udde—Träthällarnas huvudö—Långgrunds norra udde—Slobbsudden—Oxlenäs—Sandö nordspets—Taktö nordspets—Taktö ostspets—Eneskärs yttre både—Eneskärs sydöstra udde—Vällöromps nordöstra udde—Vällöromps sydspets—Stora Sillekroks ostspets—Gåsö ostspets. Det område som ligger innanför linjen Träthällarnas huvudö—Långgrunds norra udde—Slobbsudden önskar motionärerna få utvidgat.

Fiskerättskommittén (SOU 1947: 47 s. 60—75 och 349) och *lagberedningen* (SOU 1947: 38 s. 47 f.) föreslog endast generella regler för bestämmande av gränsen mellan enskilt och allmänt vatten. Reglerna innebar, att vidsträckta områden runt omkring Runnö skulle vara allmänna vatten. Sålunda skulle Påskallaviksfjärden väster om Runnö och fjärden söder om Runnö mellan Runnö, Em, Norstö och Sandö vara fria.

Yrkesfiskare och hemmansägare på Runnö vände sig mot nämnda förslag i skrivelse den 5 november 1947 (delvis återgiven å s. 38 i prop. nr 60/1950). Ett genomförande av förslaget skulle enligt skrivelsen innebära en väsentlig inskränkning av det fiskevatten, som Runnö by räknade som sitt enskilda. Man åberopade härutinnan bl. a. avskrift av protokoll rörande en år 1929 fastställd gränsbestämning (protokollet återfinnes i transunt å s. 10—16 i nu förevarande motioner). Av det vatten å tilhopa 1 700 ha som enligt denna gränsbestämning hörde till Runnö skulle ej mindre än 1 030 ha bli allmänt vatten, om förslaget antoges oförändrat.

Enligt remiss till lagrådet av förslag till fiskerättslag (prop. nr 60 s. 42) fann dåvarande *chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng*, önskvärt, att gränsen mellan enskilt och allmänt vatten på vissa ställen efter kusten finge en sträckning, som något avvek från vad som skulle följa av de generella reglerna. De ställen han åsyftade var Norrbottens län vid mynningen av Torne älv samt vissa delar av Kalmar län (bl. a. några områden vid Runnö). Det vore här fråga om en skärgård av särpräglad typ, grund och småbruten. Vidare vore äganderättsförhållandena annorlunda än på många övriga håll, i det att här yrkesfiskarena i stor utsträckning ännu stödde sig på strandäganderätt och ofta samtidigt vore både bönder och fiskare. Dessa förhållanden syntes honom böra föranleda vissa jämkningar

till strandägarnas förmån, varvid dock uppenbart överdrivna anspråk borde tillbakavisas. Jämkningsarna borde enligt departementschefens mening få karaktären av undantagsstadganden.

I enlighet med vad nu sagts föreslogs i *propositionen nr 59 med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.*, ett stadgande, som innehöll att till fastigheterna skulle hänföras vissa särskilt angivna vattenområden i havet. Stadgandet betydde, att Påskallaviksfjärden och fjärden mellan Runnö, Em och Norstö skulle bli enskilda vatten. Propositionen innebar emellertid också att av vattnen innanför de år 1929 angivna gränserna omkring Runnö tillhoppa ca 400 hektar (enligt uppgift av överlantmätaren i Kalmar län) skulle vara allmänt vatten. Detta allmänna vatten utgjordes huvudsakligen av två områden. Det ena var beläget sydost om Runnö och gränsade till vatten utanför Sandö. Det andra var det område norr om Runnö, som åsyftas i nu förevarande motioner.

Förhållandena vid Runnö beaktades i vissa motioner, som väcktes vid 1950 års riksdag i anledning av propositionen nr 59. I likalydande *motionerna I: 355 och II: 431* påyrkades, att ovan senast nämnda två områden samt vissa angivna områden utanför Vällö, Svartö, Ödängla och Björnö skulle hänföras till fastigheterna. Beträffande fastigheterna å Runnö och Vällö yrkades i likalydande *motionerna I: 525 och II: 624*, att frågan om nya gränser måtte uppskjutas.

Tredje lagutskottet vid 1950 års riksdag förordade, att även största delen av området sydost om Runnö samt visst område söder om Vällö skulle bli enskilt vatten. Som motivering för sin hemställan härom anförde utskottet:

De lokala modifikationer av kilometerregeln, som i propositionen föreslagits för delar av Norrbottens och Kalmar län, synas väl avvägda. De utvidga det enskilda vattnet bland annat utanför Torne älv och smålandskustens båda viktigaste laxförande åar, Emån och Alsterån. De medföra att den nya gränsen bättre än eljest ansluter till den gällande inomskärsgränsen och motiveras — förutom av statsfinansiella och fiskeritekniska skäl — också av önskemålet om en gräns som följer kustens huvudriktning i stora drag och utan alltför många småvindlingar. — — —

Vad först angår Kalmar län vill utskottet, i anledning av de väckta motionerna I: 355 samt II: 430 och 431, på grund av vissa säregna förhållanden inom några av de i motionerna berörda områdena, föreslå den ändringen i Kungl. Maj:ts förslag, att gränsen utanför Runnö, Vällö och Svartö drages sålunda att sundet mellan Runnö och Vällö (utanför Emåns mynning) och viken söder om Vällö hänföras till enskilt vatten. I övrigt finner utskottet ej skäl tillstyrka dessa motioner. I fråga om den nya lagstiftningens återverkningar på det i dessa trakter viktiga fisket efter ål med bottengarn må i detta sammanhang framhållas de särskilda förmåner för bottengarnsfisket som fiskelagsförslaget avser att bereda genom den tillståndsfria utsträckningsrätten 200 meter utanför tremetersdjupkurvan (3 § förslaget till lag om rätt till fiske) och genom det speciella skyddet mot sådant »frifiske» som kan störa fisket med bottengarn och annan fast redskap (22 § andra st. samma lagförslag). Med den sålunda föreslagna lösningen av gränsdragningsfrågan finner utskottet ej skäl föreligga allt — på sätt yrkats i motionerna I: 525 och II: 624 — i avbidan på ytterligare utredning undanta vissa delar av kusten från den nya lagen.

Riksdagen biföll utskottets hemställan, och i enlighet härmed erhöll 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde sin ovan återgivna lydelse.

Lagen den 1 december 1950 om rätt till fiske innehåller vissa bestämmelser, vilka här är av särskilt intresse.

Till en början må nämnas en regel, vars tillkomst synes vara till runnöbornas nackdel. Enligt 9 § må, bl. a. vid kusterna av Kalmar län söder om Kråkelund, varje svensk medborgare bedriva fiske i enskilt vatten efter strömming (sill) och skarpsill med skötar och sillnät, vilka äro att hänföra till rörliga redskap. Före fiskerättslagens ikraftträdande var i Kalmar län strömmingsfisket förbehållet strandägaren i vatten som hade mindre djup än tio meter eller funnes på ett avstånd ej överstigande 180 meter från stadigt tvåmetersdjup. På grund av sedvana kunde dock strandägarens rätt vara mera inskränkt än nu sagts.

Bestämmelsen i 3 § fiskerättslagen är, som antyddes i tredje lagutskottets nyss återgivna uttalande, till gagn för runnöborna. Med stöd av denna bestämmelse äger fiskerättsinnehavarna på Runnö även utan myndighets tillstånd sträcka fast redskap från det enskilda vattnet vidare ut i allmänt vatten, dock ej på större avstånd än tvåhundra meter från den stranden följande kurvan för högst tre meters djup vid huvudön eller vid annan ö av minst etthundra meters längd. Vill någon sätta fast redskap längre ut på allmänt vatten äger han söka tillstånd härom hos länsstyrelsen.

22 § fiskerättslagen lyder:

»Till förekommande av att fiske som är förbehållet innehavare av enskild fiskerätt hindras eller skadas genom fiske som utövas med stöd av stadgande i 6—9 §§ eller 11 § äger länsstyrelsen meddela erforderliga föreskrifter rörande längden av de redskap som därvid må användas och avståndet mellan dem ävensom stadga förbud mot att utsätta skötar eller nät inom visst avstånd från notvarp som utmärkts med av länsstyrelsen fastställt märke.

Länsstyrelsen må ock i annat fall än i första stycket sägs meddela de föreskrifter som erfordras för att förebygga att fiske med fast redskap som utövas med stöd av enskild fiskerätt hindras eller skadas genom fiske som må bedrivas utan stöd av sådan rätt.»

Beträffande detta stadgandes andra stycke anförde tredje lagutskottet vid 1950 års riksdag följande:

För fisket med bottengarn och andra fasta redskap, vilket mångenstädes är av stort värde ur nationalekonomisk synpunkt, är det av betydelse att genom 22 § andra stycket länsstyrelserna bemyndigas att meddela de föreskrifter som erfordras för att förebygga att fiske av dylikt slag, vilket utövas med stöd av enskild fiskerätt, hindras eller skadas genom fiske som utövas utan stöd av sådan rätt. Att länsstyrelserna äga utfärda föreskrifter i denna riktning är ägnat att trygga fiskets ostörda bedrivande och att nedbringa de ersättningar för förlorad fiskerätt, som det allmänna eljest mångenstädes skulle nödgas utgiva till följd av den nya lagstiftningen. Utskottet vill understryka att meddelandet av dylika skydds föreskrifter måste anses

utgöra en förutsättning för att i bottengarnsdistrikten frivattensgränsen skall kunna dragas på sätt angivits i förslaget till lag om gräns mot allmänt vattenområde (prop. nr 59). I den mån liknande föreskrifter kunna anses påkallade också för sådant fiske, som bedrivs på allmänt vatten med tillstånd enligt 1 §, torde de liksom hittills utan olägenhet kunna meddelas med stöd av fiskeristadgan. Utskottet finner därför ej skäl tillstyrka det i två motioner (II: 429 och I: 366) framställda yrkandet att dylika föreskrifter skulle kunna utfärdas med stöd av fiskerättslagen.

Genom två resolutioner den 20 augusti 1951 utfärdade *länsstyrelsen i Kalmar län* föreskrifter jämlikt 22 § fiskerättslagen. Den ena resolutionen (länskung. nr 159/1951) avser hela länet, medan den andra (nr 165/1951) endast gäller beträffande vissa vatten vid Runnö och Vällö.

Förstnämnda resolution stadgar följande:

I sådant enskilt vatten, i vilket jämlikt 8 och 9 §§ lagen den 1 december 1950 om rätt till fiske varje svensk medborgare må bedriva fiske efter strömming (sill) och skarpsill med skötar och sillnät, vilka äro att hänföra till rörliga redskap, må icke utan samtycke av innehavaren av den enskilda fiskerätten skötar och sillnät utsättas i en sammanhängande sträcka till större längd än 450 meter eller med mindre avstånd mellan skilda garnsträckor än 100 meter, ej heller, så länge innehavaren av enskild fiskerätt nyttjar av honom behörigen utmärkt notvarp, närmare detta än 300 meter.

Vidare må icke utan samtycke av innehavaren av den enskilda fiskerätten fiske med rörliga nätredskap bedrivas i enskilt vatten närmare ålbottengarn än 300 meter räknat dels i sidled från en linje dragen i garnets längd efter landarmen och dels från garnets s. k. vittjepåle. Ej heller må fiske med rörliga nätredskap i allmänt vatten bedrivas närmare ålbottengarn, som är beläget i enskilt vatten eller som med stöd av 3 § lagen om rätt till fiske sträckts ut i allmänt vatten, än vad ovan i detta stycke angivits.

Icke heller må fiske med rörliga nätredskap bedrivas i enskilt vatten närmare storryssja och ålhomma, som brukas som fast redskap, än 150 meter, såvitt ej i särskilt fall annorledes överenskommes med innehavaren av den enskilda fiskerätten.

Nu meddelade skyddsföreskrifter gälla allenast under förutsättning att utmärkning skett av notvarp, flytande ålbottengarn och storryssja medelst två vitmålade tavlor med minsta mått 50 × 70 centimeter, uppsatta på stänger och med en höjd över markytan av minst 1,5 meter för den närmast strandlinjen belägna tavlorna och 2 meter för den andra. Tavlorna skola vara placerade på ett inbördes avstånd av minst 15 meter och i linje med notvarpets mitt (enslinje). Å den närmast strandlinjen befintliga tavlorna skall notvarpets respektive redskapets längsta avstånd från land angivas i meter med svarta siffror av minst 30 centimeters höjd. Tavlorna liksom siffrorna skola kunna väl iakttagas från sjösidan.

Ålhomornas vakare skall vara tydligt utmärkt medelst påmålad färg eller flagga.

Ovannämnda utmärkning lillkommer det innehavaren av notvarp eller redskap att ombesörja.

Genom den andra resolutionen har under återopande av 22 § andra stycket fiskerättslagen meddelats förbud för envar, som icke innehar enskild

fiskerätt, att under tiden från och med den 15 juli till och med den 31 oktober varje år fiska inom ett område till gränserna motsvarande de fiskevatten, som enligt de före den 1 januari 1951 gällande bestämmelserna tillkom markägarna inom Runnö och Vällö skifteslag.

Genomförandet av lagarna om gräns mot allmänt vattenområde och om rätt till fiske har icke kunnat ske utan att man avvikit från de år 1950 rådande rättsförhållandena. I den mån intrång skett i förefintliga rättigheter skall ersättning, efter ansökan hos fiskevärderingsnämnd, utgå av statsmedel enligt lagen den 1 december 1950 om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Rörande förslaget till denna lag framhöll *tredje lagutskottet i utlåtande nr 22/1950* (s. 24), att man vid bedömning av ersättningens storlek borde beakta att de nya reglerna kunde för en och samma rättsägare få både gynnsamma och ogynnsamma verkningar. Utskottet anförde vidare bl. a.

I sådana fall då ett fast fiskeredskap till följd av den nya lagstiftningen ej kan sträckas lika långt ut som tidigare, bör vid ersättningens bestämmande beaktas att åt redskapet, till den längd det fortfarande får utsättas, genom 22 § andra stycket i förslaget till fiskerättslag beretts möjlighet till ett starkare skydd än enligt gällande lag, exempelvis genom att under fiske-säsongen störande frifiske förbjödes inom visst avstånd från redskapet. Vid bestämmandet av ersättningen för att strandägare förlorar ensamrätt att fiska med fast redskap torde viss hänsyn böra tagas till hans möjlighet att med stöd av den allmänna frifiskerätten eller eventuellt efter tillstånd av myndighet ändå fortsätta med sitt fiske.

Vid prövning av ersättningsanspråk för påstådda rättsförluster måste givetvis undersökas huruvida det fiske strandägarna bedrivit ensamma i visst vattenområde vilar på någon rättsgrund, som utesluter andra från att fiska, antingen på den i lagen omtalade strandägarerätten, sådan den med en riktig tolkning av inomskärs- och 180-metersreglerna är att bedöma, eller också på sådan särskild grund, varom talas i 1 § ersättningslagen. Skulle enligt gällande lag ett fiske rättsligen vara fritt för varje svensk medborgare men har det till följd av de oklara lagreglerna, den avlägsna belägenheten eller andra orsaker faktiskt utövats allenast av de närboende, så har nya lagen endast den innebörden att den klargör att detta fiskevatten — liksom hittills — är allmänt vatten. Då skall tydligen någon ersättning ej utgå för »inflyttning» av den påstådda eller »hävdade» gränsen. Att visst vattenområde vid lantmäteriförrättning intagits i laga skifte torde icke i och för sig utgöra något avgörande bevis för att området är att hänföra till fastigheterna (jfr rättsfallet NJA 1933 s. 490), och de uttalanden, som domstol i tvist mellan enskilda parter kan ha gjort om frivattensgränsens läge, äro enligt allmänna grundsatser icke utan vidare bindande för andra än parterna själva. För sådant fiske, som sedvanemässigt är fritt för envar, skall givetvis ersättning ej utgå till strandägaren.

Yttrandena.

Fiskeristyrelsen avstyrker, medan överlantmätaren, hushållningssällskapets förvaltningsutskott och länsstyrelsen tillstyrker bifall till motionerna.

Fiskerikonsulenten och fiskeriintendenten har icke uttalat någon bestämd

mening för eller mot den lagändring, som föreslagits i motionerna. Fiskerintendenten ifrågasätter om icke det av motionärerna berörda spørsmålet bör ses i sammanhang med en eventuell omprövning av den enskilda fiskerätten utefter ostkusten.

Lantmäteristyrelsen har begränsat sitt yttrande till att avse de förhållanden, som sammanhänger med den år 1929 fastställda gränsbestämningen kring Runnö nr 1 och 2.

Fiskeristyrelsen motiverar sitt avstyrkande på följande sätt.

Som motionärerna själva framhålla blev gränsdragningen mellan allmänt och enskilt vatten utanför Runnö vid riksdagsbehandlingen av ifrågasvarande lag föremål för mycken uppmärksamhet och ingående överläggningar. Det torde också med ett visst berättigande kunna hävdas, att fastighetsägarnas intressen här tillgodosågos i minst lika stor utsträckning som på andra håll. Ett bifall till motionen skulle därför kunna få ganska betänkliga konsekvenser, enär fiskevattensägare då snart sagt var som helst skulle kunna med lika stort berättigande som i förevarande fall kräva att få ändring i den i lagen uppdagna gränsen mellan allmänt och enskilt vatten.

Härtill kommer, att en ganska betydande del av det område nord och nordost om Runnö, som genom den nu ifrågasatta gränsdragningen skulle tillföras fastigheterna, redan är enskilt genom de allmänna bestämmelserna i lagens 2 §. Därjämte ha ju runnöborna givits visst skydd för sitt fiske inom detta område genom de bestämmelser, som länsstyrelsen med stöd av 22 § fiskerättslagen utfärdad. Visserligen skulle enligt motionärernas åsikt dessa bestämmelser icke nu vara helt tillfredsställande. Häri torde dock ändring utan svårighet stå att erhålla.

Om 1929 års gränsbestämning anför *lantmäteristyrelsen*.

Genom 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde har avgjorts vilka vattenområden i Östersjön som skola hänföras till fastigheterna. Fastighetsgräns mot allmänt vattenområde är, i motsats till gräns mellan fastigheter, i princip rörlig. I samband med 1950 års lagstiftning om allmänt vattenområde och fiskerätt infördes i jorddelningslagen — med hänsyn till det praktiska behovet att få avgjort var gränsen framgår vid visst tillfälle — särskilda regler om bestämning av gräns mot allmänt vattenområde. Sådan gränsbestämning skall vara utan verkan i den mån vid ny förrättning befinnes eller i annan ordning visas att bestämningen avviker från vad i lag stadgas.

Gränsbestämning mot allmänt vattenområde har emellertid kunnat företagas även tidigare. Vid förarbetena till jorddelningslagen synes man ha utgått från att exempelvis vid laga skifte gränsen mot allmänt vattenområde skulle kunna bestämmas enligt de då föreslagna reglerna i lagens 7 kap. (jfr fiskerättskommitténs betänkande SOU 1947: 47; s. 307). Redan år 1933 klarlades emellertid genom ett avgörande av högsta domstolen (NJA 1933 s. 490) att i fråga om gräns mot öppna havet, vilken är underkastad förskjutning i samband med den fortgående förändringen av strandlinjen och vattendjupet där utanför, gränsbestämning icke kunde ske i den ordning, som avsåges i 7 kap. jorddelningslagen. Såsom framgår av bilagorna till förevarande motioner hade emellertid dessförinnan gränserna kring hemmanen Runnö nr 1 och 2 i Döderhults socken, bland annat mot allmänt vatten, blivit bestämda vid gränsbestämningförrättning, vilken påbörjats den 29 november 1927, avslutats den 12 juni 1929 och fastställdes av vederbörande ägodelningsdomare den 10 september 1929. Alla avgöranden be-

träffande gränserna skedde med tillämpning av jorddelningslagens regler. Vid förrättningen företrädde kronan av ombud, som förordnats av länsstyrelsen. I fråga om sträckningen av gränsen mellan Runnö och angränsande fastigheter ingingo de närvarande sakägarna förening. Gränsen mot allmänt vatten bestämdes däremot genom beslut av förrättningsmännen. Sträckningen mot allmänna vattenområdet norr om Runnö — från Stångflutan till Norra Skälsändan — angavs därvid »exakt» på förrättningskartan. I öster mot allmänt vatten — från Norra Skälsändan söderut till gränsen mot Vällö — skulle däremot enligt beslutet gränsen vara rörlig och sträcka sig mellan angivna punkter belägna »180 meter utanför stadigvarande djup av 2 meter». I beslutet angavs särskilt att denna gränssträcka vore provisoriskt inlagd på kartan.

Det synes vara i viss mån tveksamt vilka rättsverkningar som kunna vara förenade med det vid förrättningen fattade beslutet om Runnös gräns mot allmänt vatten. Före 1950 års lagändring fanns i jorddelningslagstiftningen icke antydd någon möjlighet att bestämma en fastighetsgräns till en sträckning, som vore endast temporärt gällande eller vore föränderlig med vissa angivna faktorer. Enligt den allmänna rättsuppfattningen medförde en fastställd gränsbestämning alltid att läget av en gränssträcka, som omfattats av bestämningen, i princip blivit för all framtid fastslaget. Genom beslutet att gränsen mot allmänt vatten på viss sträcka skulle vara rörlig och endast utmärkas provisoriskt på förrättningskartan synas förrättningsmännen ha gått utanför de i lagen givna möjligheterna. Det förefaller knappast sannolikt, att gränsbestämningen i denna del skulle kunna tillmätas någon rättsverkan. I fråga om den del av gränsen mot allmänt vatten, som på förrättningskartan blivit angiven i ett definitivt läge, ställa sig förhållandena helt annorlunda. Varken jorddelningslagen eller dess förarbeten innehöll något som kunde utgöra hinder för förrättningsmännen att på det sätt som skett pröva och fastslå gränsens läge. Enligt lantmäteristyrelsens mening får bestämningen av denna gränssträcka betraktas såsom rättskraftig. Ett bestämt besked i dessa frågor torde dock icke kunna erhållas på annat sätt än genom prövning av domstol. Emellertid synes beslutet vid gränsbestämningen beträffande Runnös gräns i öster endast ha avsett att fastslå, att äganderätten till vattenområde skulle sträcka sig lika långt utåt havet som strandägarnas enskilda fiskerätt sträckte sig enligt 2 § andra stycket 1896 års lag om rätt till fiske. I rättstillämpningen har under senare tid det enskilda vattenområdet antagits ha just denna utsträckning (jfr Lagberedningens förslag till jordabalk, I, SOU 1947: 38 s. 43 ff). Det förefaller därför vara behövt att söka fastslå, huruvida gränsbestämningen i öster mot allmänna vattenområdet äger rättskraft eller ej.

Överlantmätaren har överlämnat en karta, å vilken den å 1929 års förrättningskarta exakt inlagda gränsen mot norr betecknats med F—G—H. Överlantmätaren anför i fråga om gränsbestämningen bl. a. följande.

Av de gränssträckor mot allmänt vatten, som omfattats av gränsbestämningen, torde endast de, som vid förrättningstillfället bestämdes efter regeln om gränsdragning 180 meter ut från ett stadigvarande djup av 2 meter, kunna anses vara av sådan beskaffenhet att de icke kunna bli föremål för bestämmande enligt 7 kap. jorddelningslagen (NJA 1933: 490). Gränsen mot allmänt vatten i de vid gränsbestämningen exakt angivna sträckorna har däremot icke bestämts efter ovannämnda regel. Denna gräns anger yttre begränsningen för vad Runnö med ledning av hävd och skattläggningshandlingar lagligen äger enskilt förfoga över. Vare sig i 1896 års lag om rätt till fiske eller i äldre fiskeristadgor är strandägarens enskilda fiskerätt vid öppna havstranden uteslutande begränsad av en med hänsyn till djupför-

hållandena bestämd linje, utan undantag medgives, där annorledes är lagligen bestämt. Vidkommande gränsen i de å kartan angivna sträckorna F—G—H anser överlantmätaren densamma vara av sådan beskaffenhet att den kunnat bestämmas i den ordning, som avses i 7 kap. jorddelningslagen, och att den sålunda genom 1929 års gränsbestämning blivit i laga ordning bestämd. Förrättningen torde under sådana förhållanden i avseende å de exakt angivna gränssträckorna få anses hava varit gentemot kronan bindade, och därmed synes även Runnös äganderätt före den 1/1 1951 till vattenområdet innanför den bestämda gränsen bevisad (NJA 1945: 557).

I yttrandena har till förmån för motionärernas förslag framhållits sociala skäl och önskvärldheten att bibehålla jordbrukens bärkraft.

Enligt länsstyrelsen kan starka sociala skäl åberopas till stöd för den begärda lagändringen.

Representanter för runnöfiskarna har inför länsstyrelsen hävdad, att fiskarens existens bleve undergrävd om motionerna icke vunne bifall.

Fiskerikonsulenten anför, att för befolkningen på Runnö utgör fisket huvudnäringen. Allt talade för att det komme att förbli så under överskådlig tid framåt. Runnöborna vore skärgårds- och strandfiskare, varför det ekonomiska resultatet av deras fiske till stor del berodde på fisktillgången i det egna vattnet och på storleken av dettas areal. Men man borde också ha i åtanke, att de yrkesfiskare, som saknade eget fiskevatten, icke borde onödigtvis avstängas från att utöva fiske på för dem närbelägna och lämpliga vatten. Slutligen borde framhållas, att ett tillgodoseende av fritidsfiskarens sak i detta fall icke vore förenligt vare sig med runnöbornas eller andra yrkesfiskares intressen.

Runnøjordbrukens bärkraft är, framhåller överlantmätaren, till huvudsaklig del beroende av omfattningen av den till jordbruken hörande fiskerätten. Därest fisket inom ifrågakvarande vattenområde norr om Runnö är av sådant värde, att inskränkningen i fiskerätten föranleder stora penningersättningar — vilket överlantmätaren icke håller för osannolikt — kan dessa icke på lång sikt gottgöra den skada som förorsakas därigenom att bärkraftiga jordbruksfastigheter löper risk att förvandlas till ofullständiga sådana utan möjlighet att varaktigt bestå såsom särskilda enheter. Samma hänsyn som i lagstiftningen tagits till Vällö hade bort tagas till Runnö.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott befarar en icke önskvärd befolkningsuttunnig på ön på grund av den minskning av jordbrukens försörjningsunderlag, som skett genom den nuvarande lagen.

I yttrandena och i ovannämnda protokoll den 18 juli 1952 lämnas vissa uppgifter rörande de slag av fiske, som bedrivs eller anses kunna bedrivas i förevarande område. Älfisket är det viktigaste, men även strömmingsfiske och annat fiske förekommer.

Om å l f i s k e t anför fiskerikonsulenten:

Enligt de statistiska uppgifter som årligen lämnas av fiskarna är det ålbottengarnsfisket som är viktigast. År 1951 föll cirka 85 procent av det i redskapen investerade kapitalet på bottengarnen och av fångstvärdet cirka 80

procent. Redan inom det vattenområde, som genom 1950 års lag tillfördes Runnö skifteslag, kan bottengarnsfisket bedrivas i huvudsak i oförändrad utsträckning, och genom det skydd, som tillförsäkrats byalaget genom länsstyrelsens resolution om förbud för icke delägare att fiska inom Runnö gamla fiskevattengränser under tiden 15 juli—31 oktober, också lika ostört som tidigare. Skulle det framdeles på grund av fiskets utveckling visa sig behövt att förlänga garnen, torde utsträckningsrätt på allmänt vatten kunna meddelas i vanlig ordning.

Enligt *protokollet den 18 juli 1952* funnes av ålbottengarn dels 15 stycken intill »det av staten konfiskerade fiskevattenområdet», dels 2 stycken inom sagda område, stödda mot undervattensgrund.

Strömmingsfiske bedrives enligt uppgift till länsstyrelsen med sådana rörliga redskap, som anges i 9 § fiskerättslagen.

Fiskerikonsulenten uppger, att sedan lång tid tillbaka har på och strax innanför gränsen till förevarande område försiggått ett livligt och lönsamt strömmingsfiske under vårmånaderna april—juni av fiskare, bosatta huvudsakligen på kuststräckan mellan Påskallavik och Oskarshamn och strax norr därom.

Enligt vad *hushållningssällskapets förvaltningsutskott* erfarit, torde det här röra sig om ca 15 båtlag med tillhoppa inemot 30 mans besättning. Vid vägande av nu berörda intressen mot runnöbornas motsvarande intressen har förvaltningsutskottet kommit till den uppfattningen, att sistnämnda intressen torde kunna tillgodoses på det i motionerna åsyftade sättet utan att det övriga yrkesfiskets intressen trädas för nära. Såsom framgår av fiskerikonsulentens yttrande, bedriva nämligen andra yrkesfiskare än runnöbor i huvudsak endast strömmingsfiske på det aktuella vattenområdet. Detta fiske skulle emellertid icke hindras av en lagändring i enlighet med motionärernas förslag.

Enligt *protokollet den 18 juli 1952* uppskattar runnöborna den årliga förlusten genom bortfallet av deras tidigare ensamrätt till strömmingsfiske till ungefär 10 800 kronor.

Annat fiske än med ålbottengarn och strömmingskötar bedrives, framhåller *fiskerikonsulenten*, med nät och krokredskap samt på grundvatten vid stränderna med ryssjor. Näst efter ålen komme gäddan som den ekonomiskt sett viktigaste fiskarten. Det hade sagts, att på grund av andra fiskares fångst på det nu aktuella vattenområdet skedde en uttunning av speciellt gäddbeståndet, vilken väsentligt minskade fångsterna också på runnöbornas eget fiskevatten. Då gäddan vore ganska stationär men givetvis kommunicerade mellan djupare och grundare vatten, måste detta påstående enligt fiskerikonsulentens mening äga sin riktighet. I vilken grad detta inverkar på runnöbornas fångstutbyte kunde icke angivas, men uppenbarligen bleve intensiteten av frivattenfiskarens fiske avgörande. F. n. förekomme sådant fiske, utöver strömmingsfisket, endast i ringa omfattning på området. Intet skäl talade emellertid för att så alltid skulle bli fallet. De fisken, som skulle kunna komma i fråga, vore fångst av gädda, laxöring och ål med nät och krokredskap och möjligen flundra med nät.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott finner det knappast skäligt att motsätta sig lagändringen med hänsyn till att i en oviss framtid andra än runnöbor eventuellt kan vilja påbörja sådant fiske på ifrågavarande område, som enligt motionärernas förslag skulle förbehållas runnöborna.

Enligt protokollet den 18 juli 1952 fångade runnöborna sällan fjällfisken medelst nät utan tillsammans med ålen i ålbottengarn. Den fångade fjällfiskens värde uppskattades till genomsnittligt tillhoppa 1 650 kronor för samtliga runnöbor.

Utskottet.

Genom 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde har fastslagits vad som är enskilt vatten och vad som är allmänt. I samband med införandet av denna lag upphävdes genom lagen om rätt till fiske 1896 års fiskerättslag med dess bestämmelser om hur långt enskilt fiskevatten sträckte sig. Den vars rätt inskränktes genom den nya lagstiftningen hänvisades att hos fiskevärderingsnämnd söka ersättning för inskränknings. Lagen om gräns mot allmänt vattenområde innehåller huvudsakligen generella regler (de s. k. strandvatten-, kilometer- och enklavreglerna). Några undantagsstadganden finnes dock. Enligt den av motionärerna berörda 4 § är vissa till sina gränser särskilt angivna områden i Norrbottens och Kalmar län enskilt vatten, trots att de enligt de generella reglerna skulle vara allmänt vatten.

Motionärerna önskar en utvidgning av de enskilda vattenområden som anges i nyssnämnda paragraf. De vill att ett område norr om Runnö i Döderhults kommun, vilket enligt lagen är allmänt vatten, skall bli enskilt. Till stöd för sitt yrkande åberopar de bl. a. en gränsbestämning år 1929 kring Runnö. De framhåller att området i fråga låge innanför de gränser, som angavs vid sagda förrättning.

Såsom även motionärerna omnämner var förhållandena vid Runnö föremål för ej ringa uppmärksamhet vid 1950 års riksdag. Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 59 med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde föreslagit ett undantagsstadgande, enligt vilket runnöfastigheterna skulle tilläggas — utöver vatten enligt de av fiskerättskommittén föreslagna generella reglerna — även vatten väster och söder om Runnö. I motioner påyrkades emellertid, att dessutom vatten sydost och norr om Runnö skulle bli enskilda. På tredje lagutskottets hemställen biföll riksdagen motionsyrkandena, såvitt rörde området sydost om Runnö. Nu ifrågavarande område norr om Runnö blev däremot allmänt vatten.

De skäl, som föranledde riksdagens nyssnämnda ställningstagande, har antytts i tredje lagutskottets ovan delvis återgivna utlåtande nr 22/1950. Utskottet ansåg, att de i propositionen föreslagna lokala modifikationerna av de generella reglerna medförde att den nya gränsen bättre än eljest anslöte till den enligt äldre rättsregler gällande inomskärsgränsen. Modifikationerna motiverades enligt utskottets mening — förutom av statsfi-

nansiella och fiskeritekniska skäl — också av önskemålet om en gräns som följde kustens huvudriktning i stora drag och utan alltför många småvindlingar. Att utskottet i viss utsträckning biträdde motionsförslagen om ytterligare utvidgning av de enskilda vattenområdena vore beroende på vissa säregna förhållanden vid Runnö och Vällö.

Utskotlet har nu till följd av de föreliggande motionerna ånyo avvägt skälen för och mot att ifrågasvarande område norr om Runnö skall vara enskilt vatten.

Till en början vill utskottet som sin uppfattning uttala, att ett bifall till motionerna icke skulle innebära, att den nya gränsen bättre än eljest anslöte sig till gräns som bestämts med tillämpning av den före den 1 januari 1951 gällande s. k. inomskärsregeln. Ett bifall skulle betyda att den nya gränsen skulle gå utanför en mindre ö — Runnö Rödsjär — som ligger ute i Kalmarsund på ett avstånd av ungefär 1 300 meter från Runnö. Gränsen skulle i så fall icke kunna sägas följa kustens huvudriktning.

Motionärerna har lämnat en redogörelse för äganderättsförhållandena vid Runnö före tillkomsten av lagen om gräns mot allmänt vattenområde. Det hör då understrykas, att dessa förhållanden icke i och för sig torde ha varit utslagsgivande vid tredje lagutskottets behandling av frågan år 1950. Det stod ju klart att förluster av rättigheter komme att i vidsträckt omfattning bli följden av 1950 års lagstiftning. Då som nämnts ersättning för förlusterna skulle utbetalas av statsmedel, var det emellertid ur statsfinansiella synpunkter önskvärt att förlusterna icke bleve alltför omfattande. Av utredningen år 1950 framgick icke att området norr om Runnö var av avsevärd ekonomisk betydelse.

Ej heiler nu förefintlig utredning ger vid handen, att man av statsfinansiella skäl borde hysa tveksamhet om lämpligheten att låta området norr om Runnö vara allmänt vatten. Ej ens för runnöborna själva torde frågan — såvitt utskottet nu kan bedöma — vara av väsentlig ekonomisk betydelse. Som framgår av fiskerikonsulentens yttrande torde det för runnöborna viktigaste fisket, det med ålboltengarn, icke vara hotat. Beträffande strömmingsfisket torde det i stort sett vara utan betydelse, huruvida området är enskilt eller allmänt. Vad slutligen angår övrigt fiske kan, med hänsyn till runnöbornas möjligheter att även framgent bedriva fiske å ifrågasvarande allmänna vatten, ifrågasättas om de över huvud taget åsamkats någon förlust genom 1950 års lagstiftning. I varje fall synes det troligt, att förlusterna i detta hänseende inskränker sig till relativt obetydliga be-
lopp.

Med hänsyn till här gjorda överväganden anser utskottet sig icke kunna biträda motionärernas förslag, att ifrågasvarande område skall utgöra enskilt vatten.

De syften motionärerna velat främja bör emellertid också enligt utskottets mening understödjas. Det vore beklagligt, om fiskets bidrag till upprätthållandet av runnöjordbrukens bärkraft bleve mindre. Synnerligen angeläget är därför att runnöbornas möjligheter till fiske med fast redskap

icke försvagas genom störande fiske av frivattensfiskare. Länsstyrelsen har för att hindra sådant frifiske utfärdat vissa bestämmelser under åberopande av 22 § fiskerättslagen, vilka motionärerna dock icke anser tillfredsställande. Fiskeristyrelsen uttalar emellertid att ändring häri utan svårighet torde stå att erhålla. Utskottet vill understryka betydelsen av att länsstyrelsen meddelar runnöborna det skydd för deras fiske, som gällande författningsbestämmelser medger.

På grund av det anförda får utskottet alltså hemställa,
att förevarande motioner, I: 60 och II: 73, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 mars 1953.

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD.

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Oswald, Albert Hermansson, Lindahl, Lars Andersson*, Ebbe Ohlsson, Grym, Ivar Nilzon och Lindgren;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Åhman, Johansson i Torp, Nyberg, Levin*, Persson i Appuna, fru Boman* och herr Hansson i Skegrie*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Nyberg*, som ansett att utskottets motivering bort ha följande lydelse:

»Genom 1950 års lag — — — (de fem första styckena lika med utskottet) — — — enskilt vatten.

Motionärerna har — — — (lika med sjunde stycket i utskottets motivering) — — — ekonomisk betydelse.

Utskottet vill icke heller nu göra gällande, att man av statsfinansiella skäl borde hysa större tveksamhet om lämpligheten av att låta området norr om Runnö vara allmänt vatten. Det torde dock icke kunna bestridas, att frågan för runnöborna själva har en icke oväsentlig ekonomisk betydelse. Även om fisket med ålbottengarn icke skulle vara hotat — därest länsstyrelsen utfärdar betryggande skyddsbestämmelser — och strömmingsfiskets betydelse icke torde vara särskilt stort, synes runnöborna ha gjort vissa förluster genom den gränsdragning, som blev beslutad genom 1950 års lagstiftning. Representanter för fiskarena själva har inför länsstyrelsen häv-

dat, att deras existens skulle bli undergrävd om icke en lagändring — som föreslagits i motionerna — komme till stånd. Detta är måhända för mycket sagt. Men enligt utskottets mening bör avsevärd vikt fästas vid överlantmätarens yttrande, att runnøjordbrukets bärkraft till huvudsaklig del är beroende av omfattningen av de till jordbruken hörande fiskerätterna. Inskränkningen av dessa innebär sålunda, att bärkraftiga jordbruksfastigheter löper risken att förvandlas till ofullständiga sådana. Följden kan bli en icke önskvärd befolkningsuttuning på ön. Utskottet vill vidare erinra om överlantmätarens påpekande, att samma hänsyn som i lagstiftningen tagits till Vällö också bort tagas till Runnö.

Utskottet vill sålunda för sin del starkt understryka, att de syften motionärerna velat främja bör understödjas. Det synes dock tveksamt, om man utan mera ingående utredning bör bifalla de förevarande motionerna. De av fiskeristyrelsen påtalade konsekvenserna — risken för att fiskevattensägare på andra håll skulle komma med lika berättigade krav på lagändringar — synes icke helt kunna avvisas. Det är också svårt för utskottet att bedöma, huruvida den av motionärerna föreslagna gränsdragningen är den i alla avseenden lämpligaste. Utskottet erinrar om att fiskeriintendenten ifrågasatt, om icke det berörda spörsmålet borde ses i sammanhang med en eventuell omprövning av den enskilda fiskerätten utefter ostkusten. Huruvida en sådan omprövning bör komma till stånd är en fråga, som utskottet icke nu kan ta ställning till. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på saken och vid lämplig tidpunkt vidtar de åtgärder, som kan anses befogade. Detta skulle bl. a. kunna tänkas bli fallet, om det i framtiden visade sig att runnöbornas möjligheter att försörja sig på sina jordbruk med därtill hörande fiskevatten avsevärt försämrades. Utskottet vill understryka vikten av att runnöbornas möjligheter till fiske med fast redskap icke försvagas genom störande fiske av frivattensfiskare. Länsstyrelsen har — — (lika med utskottet) — — — författningsbestämmelser medger.»